

Список бібліографічних посилань: 1. Целинский Б. П. Дизайнерские наркотики // Нет наркотикам: информационно-публицистический ресурс. URL: http://www.narkotiki.ru/expert_6983.html (дата звернення: 06.10.2017). 2. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2000 р. № 770 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п> (дата звернення: 06.10.2017). 3. Описание свойств наркотиков. Составление профилей содержания примесей. Основные понятия и концепции. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков ST/NAR/Rev.1. Нью-Йорк, 2004. 20 с.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.713

Ігор Олегович КРЕПАКОВ,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент кафедри
криміналістики та судової експертології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2335-5256>

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ»

Процес прогресуючого розвитку людства часом вимагає від науки проведення пошукових, критичних і уточнюючих видів досліджень. Ще в XVI столітті Френсіс Бекон висловив ідею про те, що наука повинна організовуватися для розвитку нації [1, с. 87].

Поступове накопичення нових фактів і знань у рамках існуючих концепцій, уточнення вже наявних теорій і понять є кількісною зміною науки. Під впливом нових фактів під сумніви ставляться твердження, які здавалися непорушними, і це є якісними змінами. Саме так у ході розвитку науки виявляється діалектичний закон взаємного переходу кількісних і якісних змін [2, с. 23].

Таким чином, об'єктивна необхідність подальшого розвитку науки також зумовлює актуальність проведення нових досліджень з питань протидії злочинам. Окрім цього, слід зазначити інтеграційний характер оперативно-розшукової діяльності. ОРД як наука синтезує, об'єднує і адаптує знання інших наук. Це природно, оскільки протидія злочинності не є однорідним явищем у своєму генезисі, а практична оперативно-розшукова діяльність виходить за межі знань в галузі юриспруденції. У зв'язку з цим, нові знання, які були отримані в інших сферах наукових досліджень, повинні отримати інноваційне впровадження в ОРД. У свою чергу, процеси верифікації і апробації запозичених знань вимагають відповідних досліджень у межах самої науки ОРД.

Так, у теорії ОРД вчені й досі не прийшли до спільної думки щодо визначення поняття «профілактика злочинів». У зв'язку із плюралістичністю думок стосовно цього поняття ми вважаємо за необхідне провести аналіз основних наукових поглядів вчених стосовно визначення вказаного поняття та побудувати власну науково-обґрунтовану модель.

Уперше запропонував поняття оперативно-розшукової профілактики В. Г. Самойлов. Він її визначив як урегульовану відомчими нормативними актами діяльність оперативних підрозділів, спрямовану на проведення індивідуально-профілактичних заходів стосовно осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів [3, с. 14].

Е. О. Дідоренко і С. С. Овчинський визначили профілактику як комплекс заходів, здійснюваних поза рамками і методами ОРД [4, с. 13].

І. П. Козаченко розглядає профілактику як систему оперативного контролю і профілактичного впливу щодо осіб, які мають намір вчинити злочин чи готуються до злочину [5, с. 4].

П. І. Іванов під профілактикою розуміє систему розвідувально-пошукових заходів, які здійснюються працівниками оперативно-розшукових апаратів ОВС з використанням

переважно спеціальних сил, засобів і методів з метою виявлення і усунення причин злочинів, умов, що їм сприяють, а також осіб, які готуються вчинити злочин, вжиття до них заходів, щодо недопущення переростання підготовчих дій у замах, а замах – у завершений злочин [6, с. 48]. На нашу думку дане визначення дуже широке та поглинає поняття «профілактика», «запобігання» та «припинення» злочину.

І. І. Басецький та В. П. Шиєнок розглядають профілактику як систему ОРЗ спрямованих на додаткову перевірку первинної інформації про осіб і факти, які становлять оперативний інтерес, усунення умов, що сприяють вчиненню злочинів, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, від яких за достовірними даними можливо очікувати скоєння злочинних дій [7, с. 242].

О. П. Крилов та В. А. Якушин виділяють загальну і індивідуальну профілактику та наводять їх окремі визначення. Загальну профілактику вони визначають як діяльність із широким використанням негласних сил, засобів і методів у поєднанні з гласними щодо виявлення, вивчення, нейтралізації різноманітних негативних факторів й усунення умов, що сприяють здійсненню організаторами і підбурювачами злочинних намірів. Індивідуальну профілактику вони розуміють як систему гласних і негласних заходів, що здійснюються стосовно конкретних осіб з метою недопущення з їх боку негативного впливу на інших осіб [8, с. 132].

Слід зазначити, що переважна більшість учених України дотримуються поглядів групи авторського колективу, які вважають, що профілактика це сукупність спеціальних заходів, які застосовуються ОВС для виявлення та усунення об'єктивних та суб'єктивних причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів, при цьому поділяючи профілактику на загальну та спеціальну [9, с. 386].

Я. Ю. Кондратьєв сутність профілактики визначає як усунення, нейтралізацію причин і умов, обставин та факторів стосовно ймовірного злочинця [10, с. 17].

У словнику термінів з ОРД профілактика злочинів розглядається як «діяльність державних органів і громадських організацій щодо реалізації системи заходів, спрямованих на виявлення, усунення причин злочинів і умов, які сприятимуть їх скоєнню» [11, с. 242].

Із приведених вище визначень видно, що О. П. Крилов, В. Г. Самойлов, Н. М. Якушин, визначають профілактику як діяльність, а Е. О. Дідоренко, С. С. Овчинський, І. П. Козаченко, П. І. Іванов, І. І. Басецький, В. П. Шиєнок, В. М. Аتماжитов, О. Н. Агапонов, В. В. Баранов розглядають профілактику як певну систему заходів. В основному ж всі автори сутність профілактики вбачають у подоланні умов та причин, що штовхають осіб на скоєння злочину, а деякі до цього додають ще й виявлення осіб, від яких можливо очікувати вчинення злочину.

Підсумовуючи зазначені вище теоретичні інтерпретації, ми спробуємо сформулювати власне визначення поняття «оперативно-розшукова профілактика злочинів», оскільки вказане поняття визначає основні завдання та обов'язки оперативних підрозділів ОВС, окреслює та спрямовує напрямки їхньої діяльності.

Отже, оперативно-розшукова профілактика злочинів – це напрям діяльності (обов'язок) оперативних підрозділів ОВС, що має за мету вжиття певних методів та заходів спрямованих на встановлення і усунення причин та умов, тобто об'єктивних факторів дійсності, що можуть вплинути на особистість сприяючи формуванню у неї злочинної установки, а також виявлення індивідуальних ознак-схильності особи до вчинення злочину з метою здійснення превентивної психокорекції свідомості.

Профілактика повинна здійснюватись як до, так і з моменту виникнення впливу об'єктивних факторів на особистість, тобто зовнішніх причин, умов та обставин, що можуть підштовхнути осіб, схильних до вчинення злочинів, на формування злочинного задуму. Саме тому профілактика має бути спрямована на ліквідацію об'єктивних причин та умов. Завдання щодо профілактики конкретного злочину не є доцільними, якщо почали діяти суб'єктивні фактори особистості, сформувався задум на скоєння злочинних дій.

Слід зазначити, що профілактична діяльність оперативних підрозділів ОВС повинна здійснюватись і під час забезпечення інтересів кримінального судочинства. Напрямок такої діяльності можуть бути запозичені з напрямків профілактичної діяльності слідчого: «1) недопущення вчинення злочинів, ймовірність вчинення яких обумовлена і знаходиться у

причинному зв'язку зі злочином, що розслідується; 2) недопущення вчинення злочину аналогічного тому, який вже вчинено іншими особами: це здійснюється, як правило, шляхом усунення причин та умов, що сприяли злочину; 3) профілактика «віртуальних злочинів», тобто таких, які можуть бути вчинені лише при наявності певних умов» [12, с. 82–83].

Список бібліографічних посилань: 1. Бэкон Ф. Новый Органон. М.: Директ-Медиа, 2006. 417 с. 2. Современная философия: словарь и хрестоматия. Ростов н/Д: Феникс, 1996. 511 с. 3. Самойлов В. Г. Некоторые аспекты оперативно-розыскной деятельности как процесса познания // Вопросы совершенствования оперативной работы органов внутренних дел. Омск: Омск. высш. шк. милиции МВД СССР, 1982. С. 14–15. 4. Дидоренко Э. А., Овчинский С. С. Оперативно-профилактическое наблюдение. Киев: МВД УССР, 1982. 96 с. 5. Козаченко И. П. Правовые и организационно-тактические основы оперативно-розыскной профилактики преступлений: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. М., 1992. 48 с. 6. Иванов П. И. Проблемы совершенствования оперативно-розыскной профилактики // Права человека и проблемы обеспечения законности. Н. Новгород: Высш. шк. МВД РФ, 1993. С. 45–49. 7. Басецкий И. И., Шиенок В. П. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: учебник. Минск: Акад. МВД Республики Беларусь, 1994. 497 с. 8. Крылов О. П., Якушин В. А. О понятии оперативно-розыскной профилактики и некоторых социально-психологических аспектах вовлечения подростков в преступную и иную антиобщественную деятельность // Совершенствование организации и тактики оперативной работы органов внутренних дел. Омск: Омск. высш. шк. милиции МВД СССР, 1984. С. 132–133. 9. Оперативно-розыскная деятельность ОВД. Общая часть, разделы I–VII: учебник / В. М. Аتماжитов, О. Н. Апогонов, В. В. Баранов и др. М., 1990. 564 с. 10. Кондратьев Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 2004. 444 с. 11. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел. Термины и определения: учеб. пособие. Киев: НИИ РИО КВШ МВД СССР, 1988. 312 с. 12. Сафронов С. О. Профілактична діяльність слідчого ОВС України. *Право України*. 2002. № 2. С. 82–86.

Одержано 08.10.2017

УДК 343.9

Леонід Леонідович КУРЯТА,

аспірант докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ;

Анна Всеволодівна МИРОВСЬКА,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВ, УЧИНЕНИХ ПІД ПРИВОДОМ ПРОПОВІДУВАННЯ ВІРОВЧЕНЬ І ВИКОНАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ОБРЯДІВ

Релігія, будучи одним з могутніх важелів управління громадською свідомістю і поведінкою, в силу свого впливу на умонастрій і почуття людей, володіє не тільки значним антикримінальним, але й криміногенним потенціалом.

Процес урізноманітнення української конфесійної карти розпочався у 90-х роках ХХ століття, у зв'язку із входженням України у світовий релігійний простір та послабленням дії державних регуляторів на різні сторони суспільного життя. Саме у цей період спостерігається поширення нових та нетрадиційних для країни релігійних течій і напрямків. Такі докорінні перетворення в сфері суспільних та соціально-економічних відносин стали передумовою істотних змін в структурі злочинності, а також сприяють збереженню тенденції до її зростання, що характеризується суттєвим розширенням меж та зміною якісних характеристик, які знаходять своє відображення у нових формах, видах та способах,